Mahlakuu
7. päiv
2009
Nummõr
7 (178)
Leht mass erälde
ostõn 5 kruuni

UMA LEHT

VANA VÕROMAA RAHVA UMAN KEELEN LEHT

Mino Räpinä: miä om haigõmaja juhil süäme pääl
Kae lk 2

Majandusprofessor kiroť Võrosuu koolist raamadu
Kae lk 3

Ruitlanõ uur, kiä Estrit ja Villut puttu taht
Kae lk 4

Laultas tulõvadsõ Uma Pido laulõ

Seo neläpäävä, 9. mahlakuu pääväl kell 19 tulõ Põlva muusigakoolin Põlva naisikoori Mai, Võro segäkoori Hilaro ja Põlvamaa miihikoori ütine keväjäkontsõrt.

Kannõtas ette võrokeelitsit laulõ, noidõ siän võrokeelitside koorilaulõ ja -säädide konkursi parõmbit. Saman antas kätte konkursi avvohinna.

Kontsõrti võiva kullõma tulla kõik huvilidsõ ja rahha tuu iist ei küstä.

Taa kontsõrt om üts ettevõtmiisist, minka valmistõdas ette tulõvast, tõist Umma Pito. Pido tulõ 29.05.2010 Põlvan Indsikurmun.

Laulu-tandsuõdak Pikäkannun

Pikäkannu kuul kuts rahvamuusiga ja vana ao huviliidsi 17. mahlakuu pääväl (17.04) kell 18 vana Võromaa laulu-, pillimängu- ja tandsuõdakulõ.

Koolijuht Hurda Astrid anď teedä, et küllä tulõva rahvapillimängjä Laube Kadri ja Lepassoni Kadri. Paiga pääl saa oppi pilli mängmä, laulda vannu laulõ ja tandsi rahvatandsõ.

«Inne saadami Pikäkannu kooli latsi perrihe viktoriiniküsümüse vana Võromaa katsa kihlkunna kotsilõ,» kõnõľ Hurda Astrid. «Pidol teemi taast küsümisest kokkovõttõ ja jagami avvohindu.»

Luulõvõistlus Adsoni avvos

Seo kuu 24. pääväl kell 14 tulõ Võromaa keskraamadukogo latsiosakunnan Sännä kirämehele Adsoni Arturilõ pühendet võrokeelidse loomingu ettekandmisõ võistlus.

Joba 11. sändse võistlusõ mõttõs om suurt luulõtajat miilde tulõta ja lukõ tõisigi kiränige võrokiilset loomingut. Edimäst luulõvõistlust peeti kümne aastaga iist Adsoni 110. sünnüaastapäävä avvos.

Võrokeelidse luulõ lugõmisõ võistlusõl võiva luulõtuisi lukõ kõiki aoluulidsõ Võromaa kuulõ eri vannusõn koolilatsõ. Egä kooli lugõja kand ette üte pala: Adsoni luulõtusõ vai mõnõ tõõsõ kirotaja võrokiilse luulõtusõ vai jutu (osa jutust).

Lugõmisõ pikkus ei või olla üle viie minodi. Hindaminõ käü kolmõ vannusõrühmä perrä:1.–4., 5.–9. ja 10.–12. klass.

Osavõtust pallõldas teedä anda Võro instituuti tel. 782 8753, 5117348 vai kadri.laube@wi.werro.ee nika ku 20.04.2009.

Võistlusõlõ kaema-kullõma omma oodõdu ka kõik võrokeelidse luulõ huvilidsõ.

UL

Opilasmallõv siski tulõ

PEEDOSAARÕ KAISA

Timahava om külh suur majandusõ vaominõ ja tüüldä inemiisi tulõ egä päiv mano, a tuust huulmalda saava mi kandi koolilatsõ suvõl opilasmalõvan tüüd tetä.

HARJU ÜLLE PILT

Võro nuurikeskusõ noorõ tüüd ei pelgä.

Võrol kõrraldas opilasmalõvat nuurikeskusõ juht Mee Anneli ja timä sõnno perrä om malõva jaos raha olõman, inämb hätä om tüü löüdmisega.

«Võro liin tugõ 40 liinalatsõst malõvlast 100 000, Võro vald 20 last 50 000 krooniga,» seleť tä. Malõvalatsi söögi jaos rahha viil küstäs (Eesti nuursuutüü keskusõ käest).

Tüüd pakva Võro vald ja Navi külä talomiis Trolla Jaanus. Plaan olľ külh ka Pikäkannu küllä üts malõvarühm tetä, a sääl jakku-i latsilõ katõs nädälis tüüd ja arvada tuud rühmä iks tetä-i.

Latsi naatas Võro liina ja valla malõvahe kirja pandma vahtsõ kuu algusõn. Seoniaoni olõ-i viil malõva kotsilõ väega küsütü, Mee Anneli man om käünü maad kullõman õnnõ kats 13aastast, kiä vannusõ poolõst minevaasta malõvahe es päse, a sinnä tahtva.

Mee Anneli olõ-i tuuga kokko putnu, et latsõ taha-i vai mõista-i tüüd tetä. Külh olľ minevaasta sändsen hädän Sõmmõrpalo vald ja timahava sääl malõvarühmä inämb ei tetäki.

Põlva maakunna opilasmalõva «imä», latsikaitsõ ütisüse juht Kutseri Veera seleť, et timahava om opilasmalõvahe plaanit 17 rühmä 297 kotussõga. Rühmä omma joba piaaigu kokko pant.

Tüüd saava pia kõiki valdu ja ka Põlva liina latsõ, vällä jääse Kõllõstõ ja Mooste vald. «A seo om õnnõ plaan ja kõik või viil tõisildõ minnä,» olõ-i Kutser viil peris kimmäs.

Põlva maakunna opilasmalõval omma õkvalt vastapididse hädä ku Võro malõval: tüüd Põlva kandin jakkus ja ettevõtja võtnu hää meelega latsi tüüle, a latsi palgarahha olõ-i viil kokko saad. «Huvitegevüse jaos om kah rahha veidü,» kõnõľ Kutser.

Rõugõ maatiatripääväl võisõ hinnäst ullis naarda

PEEDOSAARÕ KAISA

Rõugõt peetäs külh säitsme järve maas, a mu jaos sai tä minevä kuu lõpun kultuurimaas – maatiatridõ pääväl sai näütemänge kaiõn hinnäst ullis naarda ja nätäl inne tuud teedä, miä om astromuusika.

28. urbõkuu pääval sai Rõugõ kultuurimajan nätä, mändsit näütemänge võrokõsõ kokko säädnü omma. Olľ sääl näid nii eesti- ku võrokeelitsit. Mullõ naksi kõgõ rohkõmb miildümä iks naa võrokeelidse.

Kõgõ põnõvamba näütemängu olli Krabi külätiatril: «Pinsipäiv» ja «Kiiksu kohvik». «Pinsipäiv» olľ nii hää tükk, et taa valiti näütämises ka üle-eestilidsel maatiatride pääväl.

Krabi Külätiatri lavastaja Mürgü Marje, kiä ka esi tüken üten tege, kõnõľ vällä ka salahusõ, kuis timä luu nii naľalidsõ ja hää ommava: «Kõnõlõ palľo vanõmbidõ inemiisiga. Näide käest kuulõgi egäsugutsit huvitavit juttõ. Suurõmb jagu etendüsen olnuist olukõrdust ommaki periselt sündünü.»

«Kiiksu kohviku» nime pandmisõl avitiva üten Marje vele ja sõsara, kiä eläse Põĥa-Eestin. «Ku vele-sõsara ummi sõpruga suvõl maalõ sõitva, sis Talina sõbra iks küsüse vele käest, et kas taa sõsar om kiiksuga? Veli sis iks vasta, et ei olõ.

Kiiksu kohvik: mehe (Troska Andres ja Looritsa Aare) telvä ettekandja (Antoni Daisy) käest «kiiksu».

A sõbra jää-i seo vastussõga rahulõ ja ütlese, et kiiksuga piät ju tuu inemine olõma, kes vabatahtligult maal eläs. Tuust tuu kiiksu mõtõ tulľ,» tulõť Marje miilde.

Umakiilsit näütemänge mänge viil puigalaisi trupp ja Mõnistõ näütetsõõr. Viimädse tükün kõnõľ külh võro kiilt õnnõ tsäägataja mutt Nõia-Ella, a tuu iist tekk tä umma tüüd häste: kõkkõ tä näkk ja kõkkõ olľ täl vaia külä pääle lakja vitä. Sääne om iks egän külän ja kotusõn olõman.

Maatiatride päävä kõrraldaja Köötsi Riina kai häämeelega kõiki tükke. Peris kõkkõ tä siski nätä es saa, selle et tä salitś mugu ümbre ja ai asjo, a kittüst jagi tä külh kõigilõ: «Trupi olli umanäolidsõ ja maalähkudse. Seo om suur asi, ku rahvamajan vai küläseltsin tulõ kokko kamp tegeläisi, kiä omma nõun umma vapa aigu tiatritegemisele pühendämä.»

Riina tahtsõ tennädä kõiki tiatripäävä tugõjit ja timä soovilõ vasta tullõn mi teemiki tuud: aiťuma Eesti kultuurkapitali Võromaa ekspertgrupp ja rahvakultuuri arõndus- ja koolituskeskus!

Nätäl inne tiatripäivä trehvsi kah Rõugõlõ, astronoomiakonvõrentsile. Kai, kuis viiemeistri Sisaski Urmas tähist kõnõľ ja klavõri pääl kosmosõ-muusikat mängse. Muusiga olľ külh nii tummõ, et tahtsõ kõrraga är paeda, a tuu iist mõistsõ Urmas põnõvit juttõ ja müüte kõnõlda. Üts mullõ häste miildünü lugu olľ sääne, et pritsimehe sõidi virmaliisi kistutama. Urmas sis püüdse pritsimiihile seletä, et noid es saaki kistuta. Mõtli, et kuis Urmassõlõ kõik naa luu külh päähä jääse? Tark miis, muud ei mõista üldä.

Tähti mi kaĥos kaia es saa, selle et pilve olli iin. Urmassõl ollõv külh võimõ näid lakja saata, a millegiperäst tä tuu õdak tuud tetä es taha.

Äkki olõssi pidänü inämb pääle käümä, et Urmas olõssi viisnü uma šamaanitrummi kotist vällä otsi?

PEEDOSAARÕ KAISA PILDI

Tsäägataja mutt Nõia-Ella (Kuusõ Tiiu, kural) nuhk Mõnistõ tiatritükün külärahva käest salahuisi vällä.

MÄRGOTUS

«Minu Eesti» – «Mu Võromaa» aasta läbi!

Mul om veitkese hallõ, et timahava jääs tulõmalda sääne väke täüs ettevõtminõ nigu olĺ minevaasta üle-eestiline prügükorjaminõ. No olĺ kimmäs värk: sai võtta iks prügükoti-rihä üten ja mõnõ ilõdu asu-unigu umast kodokandist är häötä.

Tuu asõmõl tetäs timahava mõttõtalos «Teeme Ära. Minu Eesti»: 1. lehekuul kogonõsõ inemise Eesti eri paigun kokko ja märkvä, midä pidänü timä kodokandin är tegemä.

Kõnõlõminõ om muidoki palĺodõ jaos rassõmb ku tegemine: no mis ma mõista kõnõlda, kiä minno kullõs... Ja õnnõ üts päiv kah, miä sõs, ku hää mõtõ kargas päähä 2. lehekuu pääväl?

Sõski kuts Uma Lehe toimõndus taa ettevõtmisõga üten minemä noid inemiisi, kellel om süäme pääl tuu, miä saa mi Võromaast, mi keelest ja kultuurist. Ütitselt märgotõn tulõ palĺo häid mõttit ja ütenkuun saa perän noidõ mõttidõ perrä midägi uma maa ja kultuuri hääs är kah tetä.

Uurõ Võro ja Põlva maavalitsusõst perrä, kas näide mano või kah minnä süäme pääl olõvit asjo är kõnõlõma. «Mu mano või häie mõttidõga tulla egä päiv!» kuts Põlva maavanõmb Sibula Priit. Võro maavalitsusõ miis Allasõ Anti kullõs kah inemiisi huviga: maainemise mõttõ tulõva jo iks puhtast süämest, mitte äri- ega eräkunnahuvist. A inemise pelgäse mitte õnnõ kõnõlõmist, a eski e-kirä saatmist vai maavalitsusõ kodolehe pääle uma arvamisõ kirjapandmist.

Tansaman Uman Lehen kõnõlõs mõttist uma kodokandi kotsilõ Räpinä haigõmaja juht Sultmanni Miia. Mille es võinu tuudsamma tetä sa, hää Uma Lehe lugõja? Ja mine umist mõttist kõnõlõma maavalitsustõ vai ku avalikkust pelgä-i, sis tulõ lehetoimõndustõ iks ütskõik kuna, mitte õnnõ 1. lehekuu pääväl.

HARJU ÜLLE, päätoimõndaja

UMA LEHT

Telmisenummõr 00917
Ilmus egä katõ nädäli takast tõsõpäävä
Toimõndusõ aadrõs: Tartu 48, 65609, Võro
E-post: umaleht@umaleht.ee; info@umaleht.ee

Päätoimõndaja: Ülle Harju 78 222 21, 56 606 494
info@umaleht.ee
Keeletoimõndaja: Laivi Org laivi77@hot.ee
Latsinuka toimõndaja: Mariko Faster 56 213 177
mariko.faster@gmail.com

Välläandja: Võro Selts VKKF
Trükjä: AS Võru Täht
Leht Internetin: http://www.umaleht.ee

Lehe välläandmist tugõva:
Riiklinõ programm «Lõunaeesti kiil ja kultuur»
ja
EESTI KULTUURKAPITAL

1. lehekuul kuts «Teeme Ära! Minu Eesti» märkmä, midä uman kodokandin parõmbahe tetä

Mino Räpinä

Taa «Mino Räpinä» võissi mu meelest veidikese laemb olla ku õnnõ liin, haarda tervet Räpinä valda vai eski tervet kihlkunda.

Kellel omma juurõ siin ja omma harinu mõtlõma kihlkunna, valla vai külä pääle, mõtlõsõ üttemuudu. A omma ka tõsõ, kellel olõ-i köüdüst taa kotussõga.

Ku ma mõtlõ tuu pääle, määne elokõrraldus mu kodokandih hää olnu, sis mu meelest siiä veeremaalõ väega suurõ ettevõttõ ei sünnü, naa võiva olla kongi sääl Taĺna küle all.

Linten om üts hää ettevõtõ Bellus: sinnä tüüle käüdäs eski Mehikuurmast. A sändsit ettevõttit saa-i palĺo olla – inemiisi ei jakku. Siin piässi olõma väikomba ettevõttõ.

Palĺo mikandi ettevõttõ muidoki ommaki väiko, näütüses mi põllumehe. A väiko talo saa-i jäl tuuta nii palĺo, et kõikaig naid suuri poodikette süütä. Naha küläst käü õnnõ üts talomiis Taĺnahe.

A ka väiko talomehe võissi rohkõmbki müvvä, ku nä möövä: üts kurgikasvataja lupa sis, ku leping kokkoostjaga saasõ täüs, perrä jäänü kurgi ilma rahalda är viiä.

Ma olõ tohtrist inemine ja tuuperäst tege rahva tervüs mullõ kah murõt. Taha-i külh kellelegi moraali lukõ, a piä ütlemä, et taad viinavõtmist om mi kandih iks väega palĺo.

Hää külh, naa keskiälidse ja vanõmba inemise, nuu tiidvä esi, midä nä tegevä, a noorõ! Nä joova jo uma mõistusõ maaha!

SULTSMANNI MIIA, Räpinä haigõmaja juhataja

Ma ei kujoda ette kah, kuis näile tuud selges tetä.

Viin om tarku inemiisi juuk, a ku sääl koolilatsõ –12, 14, 16 – joova nii, et pilti iin ei olõ, sis om midägi väega võlssi.

Kõik nakkas kotost pääle. Eks naa omma naa väärtüshinnangu.

Midägi om väega võlssi ja ma arva, et taa asi naaś pääle 1940. aastil. Koidula juttõst saa lukõ aost inne tuud, ku nii mõnigi sai peremehest, inemiisil olĺ peremehe- ja uma aśa edesiviimise tunnõt.

Külä kai sis kah joodikidõ pääle vähä tõistmuudu: tuu olĺ iks ull, kes viina võtt, es olõ täl õigõt elämist egä midägi. Peremiis mõtõĺ iks tõistmuudu.

Mullõ tunnus, et tuud peremehe-tunnõt olõ-i nuuri sisse kasvatõt. Seol moraalil lei jala alt är tuu aig, ku talo lakja lüüdi ja kolhoosi tetti. Ja tuud paranda om väega rassõ.

A ku midägi hääd üteldä, sis Räpinä om joba peris illos liin, ku tuu tiiparandusõ-ullus ütskõrd är lõpõs.

Vanast, ku ma Räpinäga naksi läbi käümä, olĺ Räpinä kuulsa ilosidõ aidu poolõst, midä aviti kujonda aianduskooli oppaja. Tuu aig tulõ vast tagasi.

Selveri man olõssi vaia plats kõrda tetä. Küläsildi võisi vällä panda, ka noidõ külli kotsilõ, mis omma joba kaonu.

Sändse tahvli võisi olla tii veeren, kost saa lukõ, määne külä om olnu, ku kavva ja kiä sääl omma elänü.

No mu kodokülläh Nahal om kah mõni kotus, et kõgõpäält kutsu metallikokkoostja kohalõ ja sis mine võsalõikajaga kallalõ. A ma väega looda, et pikäpääle saava neo kotussõ kah kõrda.

Palĺo saa är tetä väega lihtsähe: niidä moro är, korja praht är, võta võsu maaha. Ku ei viisi ja ei taha tuud lillipinnärd tetä, är tekku sis!

Ku jalgrattatii Võõpso poolõ kõrda saa, talvõl suusaraa tetäs, sis tuu piässi mi inemiisi Räpinäga ütte köütmä. Tähtsä om jo tuu, et inemiisil siin hää olõssi.

Ma esi Räpinä liinan sisski es elänü, tahassi inämb hindäette, kits aian ja suukurg aia takan. Ja mullõ väega miildüse vana ristpalkhuunõ.

Mõnda inemist viä-i hobõsõga kah maalõ elämä, a mullõ passis. Määnegi osa om tollõn ka mu mehel, kes olĺ uma kodokandi patrioot.

Üts küsümus

Määnest äri-api ti käest saa, ku äri upakil om?

KÜTI LEO, Räpinä äriabikeskusõ vahtsõnõ juht (1. mahlakuust):

«Ma ei tiiä Räpinä kandih õnnõs üttegi ettevõtjat, kes olõssi seo majanduskriisi peräst upakil. Seo kandi inemise ei kurda ja pruuvva esi toimõ tulla.

Äriabikeskus rahaga joht avita ei saa ja häid mõttit om mi ettevõtjil niigi palĺo. A mi riigi hädä om kõgõ olnu tuu, et ei mõistõta mi ettevõtjit küländ palĺo tunnusta. Mi ettevõtja hoitva hindäette, näide ilm sais kuuh tüüst ja perekunnast.

Tuust kapslist om vaia inemise vällä tuvva. Et nä nakanu inämb tõisi ettevõtjidõga läbi käümä. Saiva tan ettevõtja kokko ja üts olĺ peris üllätünü, et tõnõ tege ventilatsiooni- ja ehitüstöid. Üteĺ kaĥotundõga: oi, ma telse taa tüü hoobis kavvõst!

Mi piässi rohkõmb teedä saama, midä tõsõ umakandi tegijä tegevä ja ütstõsõ käest rohkõmb telmä, mitte Taĺna kaudu läbi hulgibaasõ.

Mi ettevõtja võinu minnä ka kuuh kaema, midä muialpuul sama ala tegijä tegevä. Kõgõ olõki-i vaia saia vahtsit mõttit, a näütüses mi turismiettevõtja saiva olla uhkõ, et näil lätt parõmbahe ku Läti, Soomõ vai Vinnemaa turismitegijil. Nä saiva kimmüst, et omma õigõ tii pääl. A kimmä inemise saavutusõ omma parõmba.

Küsse **HARJU ÜLLE**

Tammeoro Ülo: pensionisammas kasugu iks uma tüüga!

Inämb ku 400päälidse piimäkaŕa umanik, firma Krootuse Agro juht Tammeoro Ülo (52) chiĺ minevaasta lõpun valmis vahtsõ muudsa lauda, kon lehmi nüsvä roboti. Krootuse Agro sai tuu iist maavalitsusõ käest aasta tulusa teo avvohinna ja ka uma Kõllõstõ valla käest tenokirä ettevõtlusõ edendämise iist. A laut massõ 40 miljonni, egä kuu tulõ massa pangalainu ja piimähind mugu satas. Kuis üts teküs ettevõtja tuust kehväst saisust vällä plaan tulla?

Kruutusõ kandi põllumiis ja poodipidäjä Tammeoro Ülo.

HARJU ÜLLE PILT

Olõti ütelnü, et lähembä paari aasta teema om ellojäämine. Midä tuu tähendäs?

Eelmädsel aastal samal aol olĺ meil piimähind (piim lätt Laeva meiereile – UL) koskil 5.60. Parhilla om 3.20. Mi äriplaan om üles ehitet kallimba piimähinna pääle. Investiirsemi suurõ raha, pangalain om parhilla rassõ kuurma. Väega tahtnu niimuudu tetä, et es pidänü hinnäst kellelegi maaha müümä vai es võtnu pank firmat käest är.

Mi olõmi püüdnü kõik võimaligu lisakulu kokko tõmmada. Söödä piät ostma ja palga piät inemiisile masma, et asi tüütäsi. A kõik massinidõ ostmisõ jääse tulõvikku. Õnnõs om meil hädätarvilik massinapark olõman. Laut om kah õnnõs valmis ja kõik tüütäs.

Hää olõs, ku kiäki nõvvu annas, midä tegemä piät. A kiäki ei mõista eski lähembät paari kuudki ette ennusta. Saman ei taha ma kurta ja halista, tahassi esi kõgõga toimõ tulla. Põllumiist kaetas niigi, et kõikaig üts virisemine om. Ega liinamehe meist jo arvo ei saa!

Kas häid tüüliisi om parhilla keremb saia ku inne?

Õga mi parhilla ei otsiki tüüliisi. Meil omma pikäaolidsõ tüülise, kokko 30 ümbre, ja roboti tegevä kah suurõ osa tüüst är. Robot palka ei küsü, a rahha hindä ülevälhoitmisõst küsüs külh.

Kuis lätt tõisil ti kodokandi inemiisil?

Suur hulk inemiisi käü välläpoolõ valda tüüle. Ma ei olõ nännü, et väega hullustõ viil midägi olõsi muutunu. A mi piämi paari küläpuuti kah – Ihamaru ja Kruutusõ – ja tuust, ku palĺo rahha poodin liigus, om nätä, et rahval om rahha kõvastõ veidembäst jäänü. Poodi ei taha inämb ots-otsaga kokko tulla.

Es tahtnu puutõ kinni kah panda: ku külän puuti ei olõ, sõs om tuu hoobis tõnõ külä. Häämiil olõssi, ku kiäki veitkese säänest poodipidämist toetasi. Autolahvkat külh toetõdas, ku puut om joba kinni pantu. A sinnä es tahtnu jõuda: puut piässi iks külä pääl õga päiv valla olõma.

Midä viil pidänü är tegemä, et elo maal alalõ jääsi?

Elo maal om köüdet tuuga, et sääl ka midägi tetä om. Tüüd olõssi. Ku maal om võimõkit inemiisi, kes tahtva midägi ette võtta ja tüüliisi palgada, piässi näid tugõma. Egäsugutsit programmõ külh om, a mu meelest lätt suur hulk rahha ja auru õks õgasugutsidõ ilostamiisi pääle: kiviaia, hällümäe, küläplatsi. Rahha võissi õks sändse aśa pääle kah anda, ku õks midägi valmis tetäs ja maaha müvväs!

1. lehekuul tulõ suur mõttõtalos «Teeme Ära! Minu Eesti». Kas olõti mõtõlnu, et võissi üten lüvvä?

Olõ mõtõlnu külh, a ma olõ säändside talossidõ vastanõ. Mullõ väega ei miildü sändse aśa. A ku tahetas mändselgi teemal kõnõlda, sis ma tulõ hää meelega ja ütle, midä ma arva. Valda võit kõgõ minnä ja vallavanõmbaga juttu aia. Uma firma inemiisiga kah.

Mis om ti abiga vallan är tettü?

Egä mi käest õkvalt rahha ei olõ küsütü, et anna siiä vai sinnä. Vald om saanu nii rahva- ku koolimaja esi ilostõ kõrda tetä. Mis mi esi perämäne aasta teimi kontori ja poodi ümbre kõrda, vallaga katõpääle viil massinidõ saisukotusõ sinnä kõrraligu. Tuust om mi jaost küländ, ega mi väega rikka olõ-i.

Kas ti latsõ tulõva maalõ tagasi?

Ma ei saa tuud üteldä, selle et ma ei usu tuud häste. Poig ja tütär eläse Talinan, üts tütär hoobis Itaalian, lätś sinnä mehele. Tuuga ma hõisada ei saa, et latsõ tulõva kodo tagasi ja nakkasõ maaello edendämä.

Mille ti esi liinamiis ei olõ?

Tuu asi sai vast tollõst pihta, et ma opsõ sändse ammõdi, et pidi maalõ tüüle tulõma. Lõpõti EPA mehhanisiirmise ala, olli suunat maalõ tüüle. Nii taa lätś ja nii taa jäi, nüüt ei taha inämb väega suuri muutuisi ello.

Olõti ka vallavolikogon olnu, inämb ei olõ, mille?

Ammu olõ-i joba. Poliitiga om sääne asi, et piät sakõst uma süäme vasta minemä, väega kaema, midä kõnõlõt ja tohe-i egäl puul vällä üteldä, midä mõtlõt. Tuu olõ-i mu rida.

Kas mõnõ aśa pääle lätt süä väega täüs kah, midä Eesti riigin parhilla ullistõ tetäs?

Kõgõ veidemb mullõ miildüs tuu, et ütiskunnan om palĺo vaesit ja kipõlt om hullõ rikkit tegünü. Tuu kah, et ärkaonuisist kassõst ja pinest kirotõdas rohkõmb ku noist inemiisist, kes omma hullõmban saisun ja otsva umma süüki prügükastõst.

Määne om ti meelest kõgõ parõmb pensionisammas?

Õga ma toda pensionisammast, mille jaost egä kuu palgast kinni peetäs, häste ei usu. Ja no om nätä kah, et väega es tasuki usku! Pensionisammas piät iks hindä tüügä tekkümä. Ku vanast jäät ja tüüd tetä inämb ei jovva, sis om hindäl koskilt midägi võtta vai omma latsõ üles kasvatõdu, kes sinno avitasõ.

Kost ti peri olõti?

Setomaalt Petserimaalt. Olõ sääl elänü kooni 17 eloaastani.

Küsse **HARJU ÜLLE**

Kiri Kaasanist

Võromaa miis **SAAREPUU JAANUS** lätś tüüle Tatarimaalõ Kaasani kanti. Uma Lehe lugõjilõ jaga tä ummi tähelepanõkit elost täämbädsen Vinne riigin.

Kuvvõs kiri. Aoluutunn ütele vinläsele ja katõlõ tatarlasõlõ

Seokõrd tahas juttu tetä ütest jutuajamisõst, miä olĺ õkva inne Esämaa hoitjidõ päivä ja Eesti Vabariigi aastapäivä. Edimäst peetäs Vinnemaal inneskidse Nõvvokogodõ armee aastapäävä puhul, a tõist teedäki kon ja teedäki misjaos.

Ütesõnaga ollimi üten kõrtsun ja ma ei tiiäki, kas ma ja tuu ruutslanõ, kiä nädäli seen mu ülemb ja nädälivahetusõl sõbõr om, näemi nii tõistmuudu vällä, vai om seo nuka inemiisil määnegi massin seen, miä õkvalt rüükmä nakkas, ku vällämaalasõ ligi omma, egäl juhul saimi õkvalt jutu pääle kolmõ kotusõpäälidse mehega: üts näist olĺ vinläne ja tõsõ kats tatarlasõ.

Ja es lääki palĺo aigu – ma arva, et vinläse tõnõ küsümüs olĺ joba, et mille ti sääl Eestin nii hõela inemise olõti ja soldani maaha võtiti ja mille ti näid ei salli, ku nä ummõhtõgi meid fašistõ käest är pästivä? Ja tuu küsümüs olõ õs küsütü säändse tooniga, et «ti olõti tõpra jne», a sääl olĺ inemisel iks suur segähüs ja huvi teedä saia, et mille tuu asi nii om.

Ma sõs naksi seletämä ja iks algusõst pääle, et 20 aastat esisaisvust, Molotovi-Ribbentropi pakt, okupatsioon ja kiudutaminõ ja et iks ei kõlba kohegi, et egä aasta 9. lehekuu pääväl Eesti Vabariigi pääliina keskel tuu soldani man juvvas ja röögitäs ja Eesti riiki salvatas. Ja ma olli iks peris üllätünü, et tuust arvo saadi ja mul tuu pääle kätt suruti ja aoluutunni iist tennäti.

Üts asi jäi näil (päämidselt külh vinläsel) iks kripõldama, et mille Vinne valitsus näile kõik aig kõnõlõs, et «pribaldi» maru halva omma.

Mu seletüs, et või-olla om näil tuud vaia tuu jaos, et esi hää vällä nätä, es paistu näile küländ hää ollõv.

Ma sõs arvsi tuu pääle, et muidoki om hää asi, ku inemise umma riiki uskva ja usaldasõ, a ku om kahtlusõ, sõs om kõgõ parõmb esi kaema minnä, et kas pribaldi õks juuskva ilma piten ümbre, haakristega paila kääse pääl, veridse kirvõ sälän, ja püüdvä vinläisi.

Nä lubasiva mõtõlda, opsiva mullõ tatari kiilt ja lubasiva mu kodo saata, et tii pääl midägi halva es juhtunu. Ma arvsi, et saa esi kodo. Võtsõmi tuisutopsi, surusimi kätt ja nii jäigi.

Tii päält osti šokoladnitsast värskide vabarnidega kuuma kompotti ja jalodi kodo poolõ, müüdä tütärlatsist, kiä ummi käekottõ pääl, kaskidõ ja korgõ kundsaga saapidõga pervest alla järve pääle vissi lasiva…

Naasõ opva koto kaitsma

PEEDOSAARÕ KAISA

Ku naanõ taht oppi umma koto kaitsma, sis saa tä tuud tetä Naiskodokaitsõn, mille Võro osakunnan om parhilla 65 naist. Ma esi olõ kah üts näist ja käve 13.-15. urbõkuul üten tõisi naisiga Võro lahingukoolin vahtsit tarkuisi teedä saaman.

PEEDOSAARÕ KAISA PILT

Naiskodokaitsja ärarvamisõ-oppusõl: miä seo koti seen või olla?

Mille oppi püssä laskma, kaartõ kaema, mõtsan toimõ tulõma, ku võissi tuu asõmõl koton telekat vahti vai pidol tandsman kävvü? Ma esi märgi niimuudu, et tiiä-i, midä tulõvik Eestile tuu ja kuna või tulla vaia püssä perrä haarda. Ku midägi juhtus, sis om hindäl määnegi kimmüs, ku mõistat püssäga ümbre kävvü.

A uursõ ka kolmõ tõsõ Võromaa naasõ käest, mille nimä naiskodokaitsjas naksi. «Tundsõ, et mul om vaia midägi, minka ma kokko sünnü pääle pliidi ja pottõ takah olõmisõ,» põhjõndas Vahtsõliina naanõ Jõgeva Anu (39), kiä opp Räpinä aianduskoolin keskkunnateedüst. Kaseoro Kadri (31) Võrolt om Kaitsõliidu Võro malõvan referent ja tuuperäst om timä seletüs lihtsä: «Lätsi Kaitsõliitu tüüle ja sis tundsõ, et olnu viisakas olla ka Kaitsõliidu mõnõ organisatsiooni liigõ.Valisi tuus Naiskodokaitsõ.»

Mõtsa Helina (20) Antslast om parhilla uma väiku pojaga koton, naiskodokaitsjas naaś tä tädi kutsmisõ pääle: «Kolm vai neli aastat tagasi tädi kutsõ minno, et tulõ kah. No ma sis kulssi tädi sõnna ja lätsigi. Nüüt olõ Antsla jaoskunna esinaanõ.»

Anu om peris vahtsõnõ naiskodokaitsja, kolm kuud olnu, Kadril saa suvõl aasta täüs ja ma olõ kah timäga üten «paadin».

Miildüse vorm ja püss

Ütegi naasõ kododsõ olõ-i tuu vasta, et naasõ sändse militaarsõ omma. «Tiiäti esi kah jo, mändse na mehe esi ommava!» ütles Helina muhedalõ. Anu kõnõlõs jäl, et tälle om joba aastit sõaväe-teema miildünü ja parhilla astsõ õnnõ tuu sammu är, et naaś vormi kandma. Viil tund Anu, et ku om naiskodokaitsjidõ siän, sis täl tõtõstõ om midägi säänest, minka tä häste kokko sünnüs. «Võit jo kävvü laulman ja tandsman, a tuu olõ-i iks tuu,» arvas tä. Helinaga olĺ lugu inämb-vähämb säänesama: «Miildüse säändse sõaväeaśa nigu vorm ja püss!»

Mul hindäl olõ-i kah naiskodokaitsõ peräst koton mänestki hätä: üts vormikandja om nigunii kõgõ ümbre tolknõman. Hää teedä kah, määnest ello mi sõamehe eläse ja vormin ollõn püssä kanda om muidoki peris hää kimmäs tunnõ kah.

Võro lahingukoolin opsõmi staabiassistendi tüüd. Staabiassistent om ohvitseeri «hää käsi»: avitas kaartõ kaia, kaes, kas kõik paprõ kõrran omma ja pruum ka kõgõ kehvembän saisun hääd tujjo üllen hoita. Püssega mõtsa juuskma meid inämb ei aeta – kiä iks säändsit välläopnuisi naisi sis hukka saat!

Anu, Kadri ja Helina jaos olĺ seo kursus edimäne. «Seoga nakkas mi sõaväeline karjäär pääle!» naardva naasõ. Anul om koton uutman neli last. Kats väikumbat ja kats suurõmbat. «Suurõmb tütrik tahaś ka tulla naiskodokaitsjas, a ma saa-i tuud viil lupa: kiä sis vähämbit hoit,» ütles tä. Kadril om kümneaastanõ poig ja Helina väiku poig om katõaastanõ.

Majandusprofessor säädse Suu kooli aoluu kaasi vaihõlõ

HARJU ÜLLE
ylle@umaleht.ee

Mu juurõ omma siin, põhjõndas Võrosuu miis, emeriitprofessor Kallas Kaido (70) tuud, mille tä tulĺ viie aastaga iist tagasi esäkodo ja koŕaś puultõist aastakka matõrjaali, et vällä anda raamat uma kooli, minevaasta kinni pant Võrosuu põhikooli kotsilõ.

Juurõ omma Kaidol tõtõst pikä: pia puul aastasata pääliinan elämist, korgõ ammõdikotussõ Taĺna tehnigaülikoolin ja rahandusministeeriumin es tii timäst suurliinamiist. Päält pensi pääle jäämist jätt tä uma provva liina ja tulĺ är Kubijalõ esämajja.

Kaido silmä löövä helkämä sis, ku tä ots vällä uma vagivahtsõ raamadu Võrosuu kooli kotsilõ. Nii kõrraligult kõrda säetüt ja selgele kirotõdut kooli-luku olõ-i ma viil inne käen hoitnu. A ütski tõnõ kooli-lugu olõ-i ka jo inne paprõ pääle jõudmist majandusprofesri pää seen olõvast korgõ kvaliteediga sortmisõ-massinast läbi käünü!

«Tahtminõ taad raamatut tetä tulĺ 2007. aastal, ku mul sai Võro keskooli lõpõtamisõst 50 aastat. Olĺ kokkotulõk, 101 inemisest olĺ meid kokko tulnu 52 pluss kolm oppajat,» seletäs Kaido. «Järgmäne nätäl lätsi liina ja näi paari algkooli klassivelle. Olli väke täüs ja ütli, noh, kuna mi sis kokko saami? Meid, 1953. aastal lõpõtanuid, om viil küländ palĺo elon. Saimiki katõ nädäli peräst mu puul kokko – 12 opilast ja klassijuhataja Ella Uibo-Kübar ja Ellen Randaru-Üksik.»

Tuul kokkosaamisõl olĺ kõvva vana-ao heietämist: kuis iks pääle sõta olĺ, kuis ulluisi tetti (noid tetti Kaido sõnno perrä väega hulga) jne. Vällä otsiti vana tunnistusõ ja pildi. Päält tuud kokkosaamist olĺ Kaidol selge, et kõik tuu piässi paprõ pääle pandma.

Parhilla joba manalan oppaja Ellen otsõ vällä kooli kroonigaraamadu kümne aasta kotsilõ. Kaido märgoŕ vällä teema ja küsümüse, midä võissi kunagidsõ opilasõ uma kooli kotsilõ miilde tulõta. Avalď küsümüstigu maakunnalehen kah.

«Edimäne helistäjä olĺ 88aastanõ,» ütles Kaido. «Timä sõsar olĺ 92 ja kah edimädse Eesti aigu Suu koolin, tuuaigu Liivahavva koolin käünü.» Kokko om raamatun 72 inemise mälehtüse umast koolist. Suu kooli om lõpõtanu päält katõ tuhandõ inemise.

Hindä pääle võtsõ Kaido kooli vanõmba ao uurmisõ: 1925. aastagast 1953. aastagani, ku tä esi kooli lõpõt. Tuudaigu tüüt kuul ka Kaido esä ehitedün majan (1933–36).

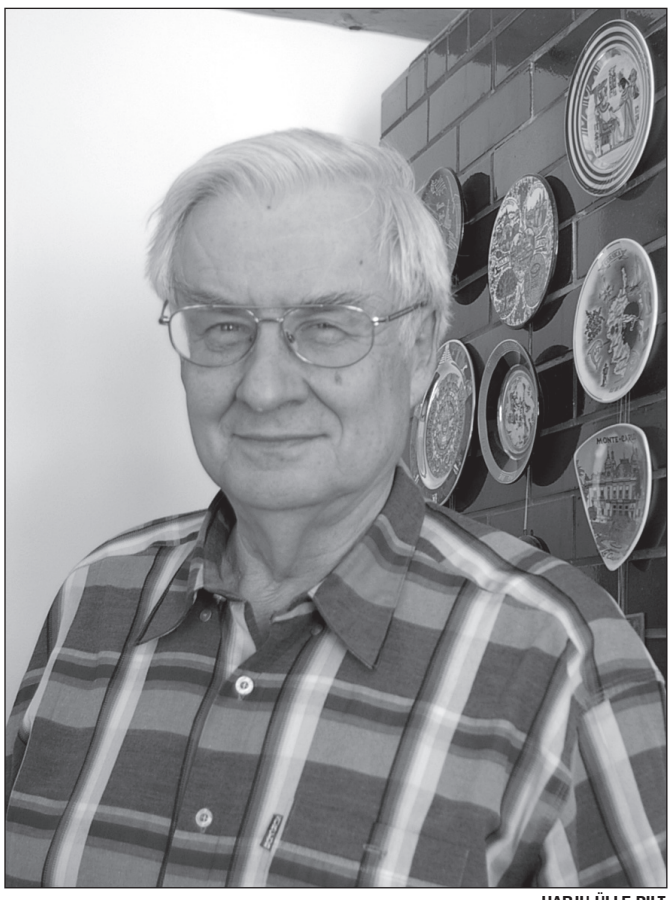

HARJU ÜLLE PILT

Kallas Kaido uurõ Võrosuu kooli aoluku puultõist aastakka.

Päält sõta aig, ku Kaido koolin käve, olĺ väega rassõ. «Ma lätsi kuuli 1946. Kõik olĺ talongõ pääl. Päält tõist tunni olĺ suur vaheaig, lätsimi Suu puuti ja võtsõmi järekõrra är. Ku liinast sis tuu vatinõ leib tuudi – tuu olõ õs määne leib – olĺ joba pümme välän,» mäletäs Kaido. «Kõgõ suurõmbat puudust tundsõmi magusast: tsukrut es olõ. Seo kandi elo pästse tuu, et egän perren peeti lehmä, tsiapõrsast, kannu. Raamatun om tuust väega palĺo kirotõt.»

Kiudutamisõst pässi Kaido nii, et olĺ uma perrega Võlsi pääl kraavin kats üüd-päivä. Säält tä näkk, kuis kiudutajidõ rongi lätsivä. Ka tuust hallõst aost om raamatun juttu.

Kaido käve Eesti riigiarhiivin, otsõ säält kah teedüst uma kooli kotsilõ. Nõna olĺ täl niipalĺo hää, et löüdse egäsugust põnõvat kraami. Tä sai ümbre tougada lajalt teedä tiidmise, nigu olõssi Suu kuul tüüd alostanu Kirepil: «Võrusuu kuul om kõikaig olnu kas Liivahavva kooli näol Kosõ tiil, mu esä majan ja säält edesi Suu pääl. Kirepil olli õnnõ kats-kolm aastat viies ja kuvvõs klass,» seletäs tä.

Ku raamadu kokkosäädmine joba tävve huuga käve, tulĺ Kaidolõ küllä päält 80aastanõ inneskine Tarto ülikooli inglüse keele oppõjõud Laanõ Hella. Võtť plekk-karbi vallalõ ja säält seest vällä üte rulli käänedü paprõnutsagu. Härgüť Kaidot, et kae, kae! «Sääl olĺ lehest vällä lõigat artikli, mille ma kimmäle pandsõ raamatulõ sisse: «Pulm Tamula kaldal». Lugu vahtsõ liinaosa Võrosuu liinaga üttepandmisõst. Vanan kirän,» om Kaido helü uhkõ. «Seo olĺ mullõ väega tähtsä, et ma sai täpsele teedä, kuna ja kuis asi käve.»

Kaido jaos olĺ põnnõv tuhni ka oppajidõ elolukõn. «Kõgõ tähtsämb omgi tuu, et tiiät, kes om oppaja suurõ algustähega ja kes mitte,» ütles tä. «Ku oppaja Vanda Pettai-Marits kiroť 1925. aastal uman avaldusõn saia koolioppajas, et tä või opada latsi kas saksa, eest vai vinne keelen, tähendäs tuu tollõaigsõ oppaja perädüsuurt intelligentsi ja haridustasõt!»

Parhillanõ Võro liinapää Kõosaarõ Kersti om kah olnu Suu kooli oppaja. Kas timä om Kaido meelest suurõ vai väiku algustähega oppaja? «Ma ei olõ timä all opnu, *no comments*, ma ütlesi tuu pääle,» hiil Kaido vastussõst kõrvalõ. «Ma ütle niipalĺo, et aolugu kõrdas hinnäst – seod koolimajja om tahet kinni panda 1929.–1936. aastil kah. Ummõhtõ jäi seo sis ello. Mille tä sis nüüt kinni panti? Kas kiäki tuu pääle mõtlõs, kuis väiku unidsõ jumbukõsõ hummogu liina läävä? Võro liinan mu meelest koolibuss ei käü! Puigalõ külh käü. Soomõn veetäs latsi mikrobussõga kuuli, Ameerigast kõnõlõmalda.»

Võro liin es toeta ka Võrosuu kooli raamadu välläandmist. Ainukõnõ tugõja olĺ Võro vald (Suu kuul olĺ jo inne Rõugõ kihlkunna Kasaritsa valla all). Puudu jäänü raha võtsõ Kaido umast karmanist ja luut, et Suu kooli inneskidse opilasõ taad raamatut ostva.

Raamadu «Võrusoo kool 1925–2004. Ühe kooli lugu» edimäne näütämine tulõ Võromaa keskraamadukogo latsiosakunna Tähesaalin 20. mahlakuu pääväl (20.04) kell 14.30. Huvilidsõ saava raamatut küssü ka tel 53952832 (Tiiu) vai raamat.mrb.ee.

Kuulja peräh käük

ÄMARIKU VOLLI

Ma joudsõ Kasahstani 1955. aastaga keväjä komsomoli saatmisõ kiräga, õkva keväjädsest vilä külbmise aost. Nigu rongi päält maaha, nii ka otsaga steppi villä külbmä.

Sügüseni käve kõva põllutüü, sõs pidimi eis käe külge lüümä, et talvõs lämmähe tarrõ saia. Korssimi kamba kokko ja naksimi hindäle elokotust ehitämä.

Meil kuuli veiga äkki haigõmajja är keskiäline sovhoosi raamadupidäjä. Olĺ vaia nellä inemist, kiä sõidasi rajooniliina kuuljalõ perrä. Nigu ti esiki arvo saati, olĺ sääl uudismaal päämidselt nuur rahvas, kiä kuuljaga joht tegemist tetä õs taha. Üts inemine pidi kimmähe olõma sääne, kiä timmä tundsõ, näütüsest mina õs olõ timmä kunagi nännü. Inne süküst ja ehitämä tulõkit ma õs olõ jalagagi keskustõ saanu. Stepist olĺ sinnä 47 kilomiitret.

Kats inemist olĺ olõmah, autojuht ja puutüüliidsi brikatiir, kiä tundsõ ka raamadupidäjät. Tuusama brikatiir tulĺgi mi ehitüse mano. Tä vidi kõik jutu nii, õt jutu seeh tulĺ esihindäst vällä, kiä pelgäs kuuljat, kiä õi pelgä.

Õt ma olli tuu hirmu vasta kõgõ ütskõiksõmb, sis pidigi mina kolmandas minemä. Neländäst lööti üts ukrainlanõ. Võtimi üteh kuulja jaost parõmba rõiva ja puutüümiihi tettü kirstu, miä olĺ mustast värmit. Sõit läťski vallalõ, sõita olĺ vaia üle saa kilomiitre.

Ku mi ütskõrd peräle joudsõmi, kisḱ joba pümmest. Sääl tulõ pümme kuigi veiga äkki ja üü ommava kottpümme. Nii kavva ku mi ütskõrd paprõ kõrda aimi ja surnukuuri poolõ lätsimi, olĺ joba peris pümme.

Tuu haigõmaja olĺ liina veereh, korgõ müür ümbre.

KOHA PRIIDU TSEHKENDÜS

Haigõmaja trepi kotsil olĺ külh elektripirn, a surnukuurini tuu valgus höste õs küünü. Sanitar üteĺ, õt surnukuurih om uma tuli, timä läťs iih, mi lätsimi kirstuga takah. Ma näütsi viil patareiga tuld. Ku surnukuurini joudsõmi, pannimi kirstu maaha ja ma lasi valgusõ peris ussõ taba pääle.

Ku sanitar taba iist är võtť ja ma ussõ vallalõ tõmbsi, olĺ hiitümine suur. Mu jala kasvi nigu maa külge, tundsõ, õt ka süä lei kuigi jõnksukaupa, tahtsõ rüüki, a helü vällä õs tulõ.

Oh issäkene, sääl ussõmulgu pääl saisõ üts kogoni paĺas ja veiga karvanõ must miis. Mu silmä lätsi kuigimuudu kõrraga mehe jalgu pääle, ma vist mõtli, õt jalgu asõmõl kabja ommava. Ma mõtli, õt tuu om põrguvürst esi, a põrguvürstil ommava jo labajalgu asõmõl kabja.

Äkki tuu must miis klõpsaś surnukuurih tulõ palama ja nakaś mino poolõ tulõma suurõ vänge vinnekeelidse vannõngiga. Üteĺ viil paar vänget sõnna, ku mino käest suitsu küsse.

Ma õs saa liiguta õga midägi, timä otsõ esi mu karmanist suidsu vällä. Tä kopsaś minno olgapitch ja käsḱ mul kedägi haigõmajast kutsu, kink käest timä uma rõiva kätte saasi. Tuu vaenõ miis olĺ pääle langõtõpõ vaŕosurmah olnu, inne ku tä sinnä surnukuuri sai.

Suurõ vaivaga sai ma lõpust ümbre kaia, kõik tõõsõ olliva kohegi är kaonu. Must miis naarď, õt nimä kaki minemä nigu sitapurujutt. Timmä huviť, mille mina õs pakõ? Ma sai joba kergele muiada. Ma kanni õks viil meremehe vormi, sis timä kitť esi: «Kõrraga nätä, õt meremiis, merekaro säänest väikeist asja joba õi hiitü!»

Ma lei uhkusõst pää sälgä nigu kalkun ja naksi haigõmaja poolõ minemä. A haigõmajah, kohe sanitar olĺ paenu, vaiu timä suurõst hirmust kokko. Arsti õs saa arvo, mis sanitariga juhtu, inne ku ma aśa är seledi.

Mi saimi uma kuulnu õks kätte, pannimi rõivihe ja sõidutimi sovhoosi. Õnnõ tõsõ palsiva minno, õt ma ei kõnõlõsi sovhoosih, kuis nimä pagõsiva. Ausalõ üldä, ma õs näeki näide pagõmist. Nimä esi tsusõva ütstõist, kuis nä ilma redelildä üle katõ miitre korgusõ müüri pagõsiva. Ma olõsi vast kõgõ iih pagõnu, ku mu jala õs olnu maa külge kasunu. Toda ma õs tunnista kellelegi, õt ka mina edimält är hiitü. Hüä olĺ kangõlanõ – julgõ miis olla.

Matusõpäävä, ku mi neläkese pidimi kirstu nakkama hauda laskma, panď ukrainlanõ suurõ helüga naardma ja pagõsi matussiltki minemä.

Õnnõ sis sai ma teedä, õt raamadupidäjä olĺ ka ukrainlanõ. Vanõmba inemise halõtsiva nuurmiist ja ütlivä: «Näet kulĺa pujakõist, timäl nakaś õks kaasmaalasõst nii hallõ, õt läťs segi.» Tollõ jutu pääle tükke ka meil kolmõl naar, a kuigimuudu joudsõmi tuud kinni hoita.

Peräh pikäpääle nimä esi kõnõliva kõik tuu salahusõ viinapääga vällä. Toda aigu olliva ka uudismaalõ tekkünü viinaga salakauplõja. Riik uudismaal viinaga õs kauplõ. Määne viinaspekulant kätte saadi, tuu ka pokri pisteti.

Midä võtta Villult ja Estrilt?

RUITLASÕ OLAVI, võtja

Mullõ jääs tuu saadigu mitteputmisõ andminõ ja ärvõtminõ veidükese segätses. Kiä tuu saadik om? Mu loogiga ütles, et millegi perrä vai kohegi saadõt inemine.

Kiä Reiljanni ja Tuiksood kohegi saatnu om? Nä omma nii kõva tegijä, et uman eräkunnan ei saadõta näid esiki viina perrä. Innemb lätt Rüütli Kaarli, ku Reiljan umma perset nõst. Peränkäümine om õks poiskõisi tüü...

Mis saadigu... Riigikokko oma nä validu, mitte saadõdu. Ja no, ku näist ütskõrd ummõhtõgi naatas saadikit tegemä ja vangi saatma, võetas näide päält putmatus är. No ku nä saadikis saama nakkasõ, tulõssi just putmatus anda, mitte võtta!

Kiä tuud Reiljanni õks puttu taht? Tuiksood viil või kiäki puttu: naistõrahvas, näge uma vannusõ kotsilõ hää vällä ja laul ilosahe. Mõni miis või puttu tahta külh... A Reiljani peräst es pidänü murõhtama, kiä tuu õks peenükese helüga vanamiist näperdämä lätt?

Mu meelest olõs õigõmb Tuiksoo ja Reiljani kallalõ minnä süütüse ja süüdimatusõ ärvõtmisõga. Tuiksoo käest võisi rehvormieräkunna poisi ütskõrd süütüse är võtta ja omgi süüdü. Reiljani käest võtasi jälki süüdimatusõ är. Tuud saa tetä lobotoomiaga, miä om lihtsä: inemise pääluu sisse puuritas kats mulku ja tsurgitas veidükese otsmigusagara närve tuu mõttõga, et ku vahtsõ närviühendüse teküse, sis kaos inemise ebanormaalnõ üllenpidämine är. Meditsiin ei olõ opnu inemist targõmbas tegemä, a ullimbas tegemine om arstitiidüse jaos käkitego.

Muusiän olõ ma Tuiksooga paar kõrda trehvänü ja ei olõ tä mulle kõrdagi määnestki althõlma tehingut paknu. Tulõ lihtsäle mano, küsüs, et kuis lätt ja sõs kõnõlas maast ja ilmast. No takastperrä paistus mullõ külh kahtlanõ, et kas tuu maast ja ilmast jutt tuu keelet maa pääle es vihja, midä vaihta saa... A ma olõ jo nii ull, et ei saa kõigist aśost kõrraga arvo ja lähkümbält Tuiksoo seletämä es nakka...

Ma ei usu, et Estril hindäl halva plaani olli. Tä ei olõ sääne inemine. Tä olĺ vast lihtsäle Villu saadõt meelütüsparts, a ma ull es mõista süütä alla neeldä. A Merko poisi olli maast ja ilmast nõun kõnõlama külh. No saava uma lobisõmisõ iist. Paras! Tekke tüüd ja muliskõ veidemb!

Kohtuotsust ma joba tiiä! Ei mõistõta ei Tuiksood ega Reiljanni vangi. Ei olõ ilmangi ütski hernes persehe kinni jäänü, ei jää seokõrd kah.

Tossu Tilda pajatusõ

Vargajant koolin

1950. aastidõ algusõn olĺ Võro keskkoolin ammõtin nuuri oppajit. Umavaihõl sai nä häste läbi. A es olõ ka harva nuu kõrra, ku ütstõõsõlõ mõni vimka visati. Kõgõ suurõmb vigurimiis olĺ nuur vallalinõ füüsigaoppaja.

Ütskõrd ku tunni olli läbi ja oppaja säi kodo minemä, kutsõ direktri füüsigaoppaja umma ammõditarrõ. Õkva kodominegi pääl olĺ ka algklassioppaja, pioneerijuhil olĺ viil majan asja.

Noorõ naasõ panni tähele, et oppajidõ lavva kõrval olĺ füüsigaoppaja portvel. Tuu tulĺ kipõlt är käkki! Aigu kulutamalda tsusksi nä portveli füüsigaoppaja hindä kappi. Kapiuss kääneti viil lukku kah, selle et võti olĺ kapiussõl iin.

Ku füüsik direktri mant tagasi tulĺ, es olõ oppajidõ tarõn üttegi hingelist. Suurõ hiitümisega näkḱ miis, et kaonu olĺ ka timä portvel. Tä anď vargusõst teedä miilitsäle, kiä tulĺ asja kotussõ pääle uurma.

Portvelli otsiti katõ mehega, a es löüdä. Füüsigaoppaja olĺ väega murrõn, selle et portvelin olĺ täl kats tuhat ruublit.

«Võiolla panniti umma kappi?» arvaś miilidsämiis. «Kas arvati, et ma olõ hull?» nähväś kuulmeistri vasta.

A miilits läťs rahuligult kapi mano ja käänď ussõ vallalõ. Portvel olĺgi sääl! Miilits olĺ väega kuri ja ähvärď võlssvälläkutsmisõ iist trahvi tetä. Õnnõs jätť õks tegemäldä.

Tuud vargajanti koolimajan arodi oppaja hindävahel viil mitu aigu. Mõtõldi ütte ja tõist, õnnõ õigidõ käkjide pääle es mõtlõ kiäki. Nuu olli jo nii ontligu noorõ naasõ...

Latsilõ

Vastussõq saatkõq Tartu 48, Võro liin 65609 Uma Leht vai info@umaleht.ee.

Manoq kirotagõq uma nimi, vannus, aadrõś ja telehvoninummõŕ. Vastajidõ vaihõl loositas vällä võrokeelitsit latsiraamatit vai kasette ja Uma Lehe klepse.

Kirodaq kruudukõisi sisse pilte perrä, miä om sääl pääl. Egä sõna ede- ja lõputäht ommaq ette annõduq. Üte sõna lõputäht om tõsõ algustäht. Tummõmbist kruudukõisist saat kokko üte võro keele tegosõna. Tuu saadaq meile ildambalt 16. seo kuu pääväs!

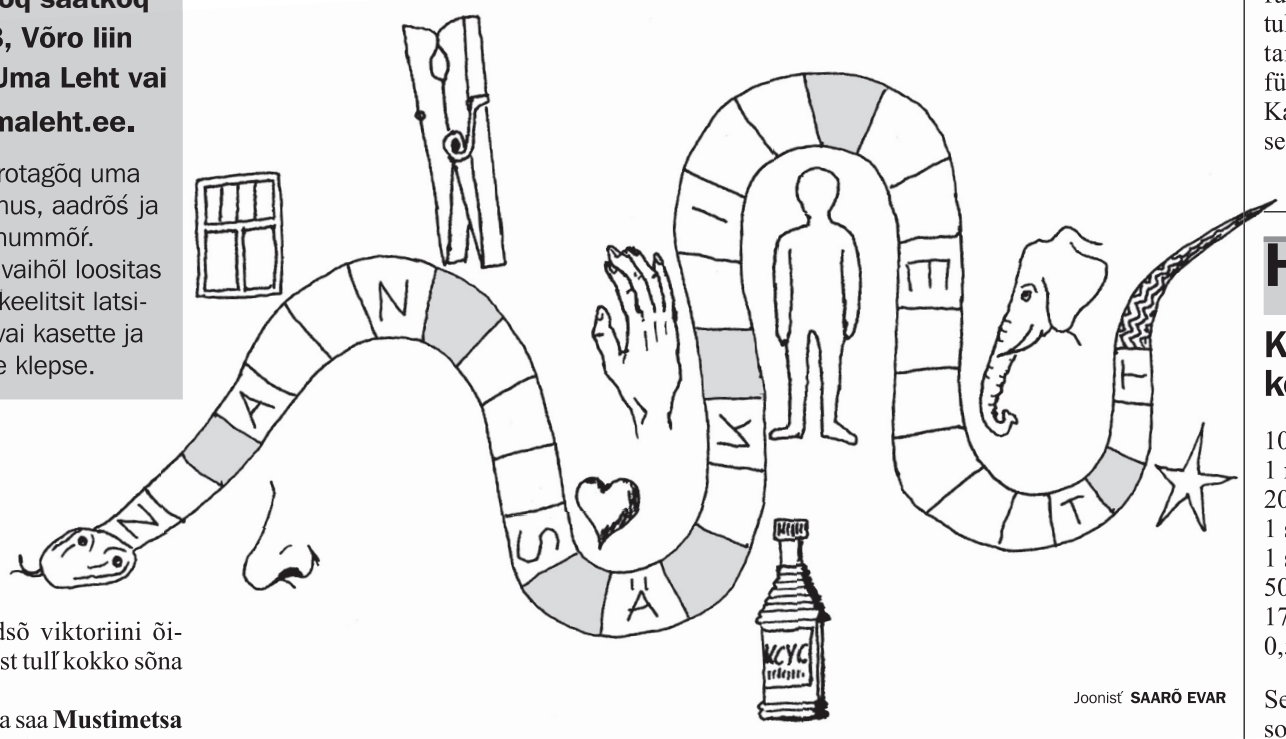

Joonisť SAARÕ EVAR

Mineväkõrdsõ viktoriini õigist vastussist tulĺ kokko sõna *väits*.

Avvohinna saa **Mustimetsa Maia (9)** Verskast.

Hüvä nõu

Kesväjahu kohopiimäkarask

100 g kohopiimä
1 muna
200 ml piimä
1 sl suula
1 sl tsukõrd
50 g võidu
175 g kesväjahhu
0,5 tl soodat

Sekä kohopiim muna, piimä, soola ja tsukrõga. Panõ manu sulatõt võid ja soodaga segätü kesväjahu. Sekä tainas ja panõ plaadi pääle. Küdsä 175 kraadi man 30–40 min.

PERÄMINE ENE

Kuuluda

Paidra küläseltsing kuts 18.04 kell 11 Võhandu jõõ pääle **maratonlaisi teretämä** ja kell 12 **näputüütarõ mano**: laulami üten võlss-Kihnu Virvega, kõnõlõmi, kuis külä edesi nokitsõs. Teedüst saa seltsingu esinaasõ Riitsaarõ Lainõ käest.

Kuuluda Uman Lehen! 1 rida mass 15 kruuni. Kõlista tel 78 22 221. Kae mano: www.umaleht.ee.

Telli Uma Leht Võromaalt peri sõbralõ, tutvalõ vai sugulasõlõ!

6 kuud – **60** kr
12 kuud – **120** kr.

Telli saa postkontorist vai tel 78 22 221.
Umma Lehte saa vällänpuul Võro- ja Setomaad: Tarto pääpostkontorist, Talinast Ateena raamadupoodist (Roosikrantsi 6).

Kaeq egä kolmapäävä vahtsit Jussi-multikit: www.lastekas.ee → Jussi multikad → multikaq võro keelen!